58. ՂՈՒԳՅԱՆԸ՝ ՆԱՆ ՍՈՒՔՅԱՆԸ

Ընում ա, չընում մին թաքավեր։ Էտ թաքավերը քսան տարե յար, հինչ փըսակվալ ար, ամմա խոխա չոներ։ Էրգյան մըտրծելանը ետը թաքավերը ղե՞յա տամ ուրան գիդնականներեն, վար նահանք գյիդան, թա մանին հի՞նչ ա, վար թաքավերեն խոխա չի ընում։ Թաքավերեն գիդնականնեն կըրեցին վեչ գյիդան, կոդի շատ քնենքյի մեչ ընգյան։

Մին օր էլ թաքավերեն պալատն ա կյամ մին օղող աշըղ, թաքավերեն անա փայ ա օղում։

Թաքավերն ասում ա. — Փայ չըմ տա՞լ, թա գյիդաս վեչ, խե՞ ինձ խոխա չի ընում։

Աշըղը շատ թա խրեգյ մըտրծելանը ետը ասըմ ա.— Թաքավերն ապրած կենա, թա մանին ասեմ, ինձ հի՞նչ փեշքյեշ կտաս։

Թաքավերն ասում ա. — Թա գուզն ըսեցեր, թաքավերութունես կեսը քյըեզ կտամ։

Աշըղը ըստի յա ասում. — Իրեք օր ինձ վախտ տաք, իրեք օրանը ետը քյըեզ մանին կասիմ։

Աշըղը ծանոթ ար շատ տըղերե։ Նա մին խնձորի ծառի տեղ ար գյուդում, հու նրանա օտում ար, խոխա յար ընում։ Էտ ծառը հեն ար մին կյետի քըշտե։ Աշըղը քյընամ ա ծառը պըցրանում, մին խնձոր պոկում, քըցում ծոցը, էրկունշինը պուկելիս բուրգան ծեռքան վեր ա ընգյում, ընգյում կյետեն մաչը։ Ծարը կտրած աշըղը մին խնձոր ա յոր օնըմ, կյամ թաքավերեն կոշտը։

Խնձորը տամ ա թաքավերեն, ասում. — էտ խնձորը կես կանես, կեսը տու կոտես, կեսը կընեգյոտ։ Մին տարե ընցած վեչ, ծեղ խոխա յա ընՆական։

Թող խնձորը թաքավերն նան թաքուհին օտեն, մունք խոսենքյ էն մին խնձորին անա, վար պուկելիս աշըղեն ձեռքան ընգյալ ար կյետը։

Խնձորը քյընՆամ ա մին ճըղացե թըվքատանը մընամ։ Ճաղացը վենն ա կենում։ Ճըղացպանը կնգանը ղարկում ա, վար գյիդա, թա ճաղացը խե՞ յա վենը կացալ։ Կնեգյը քյընՆամ ա, տեսնում մին ղՆշանգյ խնձոր ընգյալ ա ճըղացեն թըվքատոնը, թողում չի վար ճուրը կյա։

Էտ կընեգյը յոր ա օնում խնձորը տանում մարթեն կոշտը, ասում. — Ա՛ մարթ, մին խնձոր ըմ քըթալ ճըղացեն թըվքատանը։

Ճըղացպանն ասում ա. — Ա՛ կնեգյ, դե տընՆակավը կես ըրա, օտենքյ, վար տա մեր ճաղացը էնքան վենն ա կըցըրալ։

Ճըղըցպանեն կնեգյը ըրեսուն տարե յա, հինչ փըսակվալ ար, ամմա խոխա չօնար։ Խնձորեն կերած օրան վար ընցնում ա իննը ամես, իննը օր, իննը սհաթ, իննը մունուտ, ճըղըցպանեն ընում ա մին տղա։ Նա շատ ա ուրխանում, վար վածցուն տըրեկան ա, ուրՆն խոխա ըլՆվ։ Տղեն անումը տընում ա Ղուգյաս։ Ճըղըցպանեն տղան տարավ ար մըծանում, օրավ ար մըծանում։

Թող ճըղըցպանեն տղան օրերավ մըծանա, խՆրՆր տանք թաքավերեն անա։

Խնձորը կերած օրան հիրը ընցնում ա իննը ամես, իննը սհաթ, իննը մունուտ, թաքավերեն կնդանն ընում ա մին շատ ղՆշանգյ տղա։

Թաքավերը աշըղեն ղե՞ յա տամ, էն գիդնականներեն էլա ղե՞ տամ, նահանց աշըղեն քըշտեն հըմընչըցնում ա, ղարկում ուրՆնց տները։

Աշըղեն մեծ փեշքյեշ էլ ա տամ, ուրՆն պալատումը պահում։

Թաքավերը տղեն անումը տընում ա Սուքյաս։ Թաքավերեն տղա Սուքյասն էլ ա օրերավ մըծանում, վեշ թա տարավ։ Հիրը տՆռնում ա օխտը տըրեկան, թաքավերը ուրՆն մադար տղեն ղարկում ա շկոլ։

Ճըղըցպանեն տղան էլ ա մըծանում, հիրը տՆռնում ա օխտը տըրեկան, ճըղացպանը տղեն ղարկում ա շկոլ։ Շկոլումը Ղուգյասն նան Սուքյասը ուրուր էնքան նման ըն ընում, թՆ իրեսավ, թՆ մըղերավ, վար հենց ըն գյուդում մին խնձոր ա, մեչան կես ըրած։

Ղուգյասը տրսնալավ, վար Սուքյասը լավ հնգեր ա, մընգյել հավադարիմ ա, Սուքյասեն ասում ա.— Եք ըխպը՛ռանանք։

Սուքյասը ռազի յա կենում։ Տհենց էլ էրկու խոխերքյը տանում ըն հալալ ախպերքյ։

Օրերան մին օր թաքավերեն աղա Սուքյասը ճըղրցպանեն տղա Ղուգյասեն ղե՞ յա տամ ուրանց տոն։ Ղուգյասը ռազի յա ընում։

Տիսերանը ետը էրկուսավ քյընում ըն թաքավերեն պալատը։ Թաքավերեն կնեգյը ըրլկոնումը նստած, սըերտը թմփթմփալավ, համփերոթունը կուրցրած սպասում ար ուրան մադար տղեն՝ Սուքյասեն կյալին։ Բուրդան տեսնում ա, վար Սուքյասը կյամ ա, ամմա էրկուսավ, էրկուսն էնքան նման ըն ընում, վար թաքավերեն կնեգյը գյուգում չի, թա վե՞րն ա ուրան տղան։

Վար էլ ըն մուտանում, նա հըրցրնում ա. — Սուքյաս շան, մինակ ըս կյամ, թա հընգեր օնիս։

Սուքյասը շողար ա տամ, ասում. — Չէ՛, այ մար, իմ ախպեր Ղուգյասն էլ ա ինձ նըհետ։

Մարը ուրխանում ա, վար ուրան տղան ուրան նման ախպեր ա քըթալ։ Սիրավ նահանց ընթունում ա։

Ճաշանը ետը տըղերքյը քյընամ ըն մին պատառ շոռ կյան, ուրանց հետե ասին, խոսին։ Ետնան Ղուգյասը քյընում ա ուրանց տոն։

Մին օր էլ Ղուգյասը Սուքյասեն ղե՞ յա տամ ուրանց տոն։ Սուքյասը ռազի յա կենում։

Նահանք կյամ ըն ճըղրցպանեն տոնը։ Ճըղրցպանեն կնեգյը տղորցը լավ ղոնաղ ա անում, ետան տղերքյը քյընում ըն շոռ կյալի։

Նահանք տեսնում ըն, վար մին պառավ կընեգյ կոժավը ըխպըրան ճուր ա տանում։

Սուքյասն ասում ա. — Ղուգյաս, յրես էս քարը շպրտիմ, թա քյընա պըռավեն կոժը ծակե, էն մին ընգյունավը տուս կյա, գյիդա վար սաղ-սալամաթ մեր տոն ըմ քյընական, թա ծակե վեչ, մեր տոն չըմ հրանըլական։

Ղուգյասը Սուքյասեն ասում ա, վար տհենց պան չանե, համոթ ա։ Սուքյասը ըսկանում չի՞, քարը յրա յա անում, պըռավեն կոժը ծակում, էն մին ընգյունավը տուս պիրում։

Պառավը Սուքյասեն անեծք ա տամ, ասըմ. — Աշկտ մնա Նոյեմզար խանումեն յըրա։

Էտ օրանը ետը Սուքյասը խըրեգյ-խրեգյ մաշվում ա։ Սուքյասը մին քըշեր ըրազումը տեսնում ա, վար մին ախճիգյ ուրան մին նկար

տվավ, քյինից։ Սուքյասը զուրթնանում ա, տեսնում մին նկար կա քըշտեն, ամմա ախճիգը չիկա։ Վար լուսանում ա, Սուքյասը քյընում ա Ղուգյասեն կոշտը, ուրաղը նաղլ անում։

Ղուգյասն ասում ա.—Դե վար տհենց ա, եք ըրկո·սավ քյընանք, էտ ըխճրկանը շոռ կյանք, քըթանանք։

Սուքյասը ռազի յա կենըմ։

Ղուգյասը ասում ա. — Վրեննավ կարիլ չընք քյինանք։

Սուքյասըն ասում ա.— Խե՞ վրեննավ, իմ հար թաքավեր ա, կասինքյ էրկու լավ ծի կտա, կըքյընանք։

Սհենց պայման կապած քյընամ ըն թաքավերեն կոշտը, թաքավերեն պատմում ուրանց պայմանը։ Թաքավերը ռազի չի կենում, քընենքյ ա անում, վար ուրան մադար տղան էլ կըքյընա, էլ ետ չի կյա՛լ, էլլա կմնա առանց ժառանգյ։ Սուքյասը վերքան հորը ղաչանք ա անըմ, տառնում չի՞։

Ղուգյասն ասում ա. — Քյընանք իմ հոր ասինքյ, կողի ճզացպան ա, ամմա մըեզ քյոմագյ կանե։

Սուքյասը ռազի յա կենում։

Քյընամ ըն ըրկուսավ ճըղրցպանեն կոշտը, ուրանց պայմանը, մընգյ էլ թաքավերեն ատկազն ասում։ Ճըղացպանը դաստի ճաղացը ծախում ա, էրկու լավ ծի ինքյ օնում, տղորցը տամ։

Էրկու ախպերք՝ Սուքյասն նան Ղուգյասը հըղե յըն ընում, թա վը՞րդեղ ըն քյընամ, ուրանք էլ չըն գյուտում։ Օրը մըթնում ա, մին կանանչ տեղ եր ըն կյամ։

Սուքյասն ասում ա.— Ղուգյաս շան, տու ստեղ կաց, յըես քյընամ մին պան վրերս անեմ, պիրիմ օտինքյ։

Ղուգյասն ասում ա.— Չէ՛, յըես ըմ քյընական։

Վերջը Ղուգյասը վրերսի յա քյընամ։ Սուքյասը քոն իլած վախտը կյուլերը կյամ ըն, ընրան օտում, վրսկոնեն շաղ տամ։ Ղուգյասը վար տեսնում ա Սուքյասը էլ կա վեչ, շատ մըտրծելանը ետը, քյընամ ա, մին ծառնե տակե նստում, սկսում լաց ինելը։ Լաց ինելիս նենշը կյամ ա, տրհենց էլ կես քոն, կես զարթուն, բուրդան տեսնում ա ծառնեն յրա մին ղուշ, ուրան ճրտերավը ծըլվըլում ա։

Նա անգուճ ա օնում, սկանում, վար ղուշեն ճոտերը ուրանց մորն անա հըրցնում ըն. — էս հո՞ւվ ա, էս տղան, վար սրհենց մինակ ծառնեն տակեն քոն ա ըլալ։

Ղուշն ասում ա. — Սա ճըղրցպանեն տղան ա, ընդրան հընգերին կյուլերը կերալ ըն, ինքյըն էլ մինակ ա մընացալ, գյուտում չի, թա հի՞նչ անե։

Ճոտերն ասում ըն. — Խե՞ մին հընար չիկա՞ Սուքյասին նորու սըղրցնին։

Ղուշն ասում ա. — Խե՞ կա վեչ, վար էս աղան զարթուն ընի, իմ ասածնեն ըսկանա, հինչ ասիմ, նրհենց անե, կըրլական ա Սուքյասեն սըղրցընե, հըսնեն ուրանց նպատակեն։

Ճոտերն ասում ըն. — էտ տղան հի՞նչ պիտի անե։

Ղուշն ասում ա. — Յրես մրհենգյ իմ թեփուռներաս վեր կըքըցիմ, պետմա յոր օնե քյընա՞ օխտը սարան էլ տենր մին մեծ սար կա, ընդեղ ապրում ըն օխտը դև։ Նահանք ախպերք ըն, նահանց բաղեն անմահական ճուրը պիրի, Սուքյասեն վեսկեռքը ուրուր հրվաքե, էտ անմահական ճուրն էլ ածե յրան, իմ թրփուռներավրս քրսե, դաստի Սուքյասը կըսղանա, կրզարթնի նահանք ուրանց հրղեն կըքյընա՞ն, կը հասնին ուրանց մուրազեն։

Ճրտերը նորու մորն անա հըրցնում ըն.—էտ դևերին անա հո՞ւնց անմահական ճուրը պիրի։

Մարն ասում ա. — Պիտի քյընա՞, ցիրեկավ հըսնե ընդեղ, էն սարեն քրշտեն մին ախպուր կա, ընդեղա էլ յոր օնե։

Ղուգյասը օրախ-օրախ եր ա կենում։ էտ վախտը ղուշը թռչում ա, հրռանում։

Ղուգյասը հունցու ղուշն ասալ ա, նհենց էլ անում ա։ Սուքյասը նորու սըղանում ա։ Ետնան էրկու ախպեր հրղե յրն ընդնում։

Շատ ըն քյնա՞մ, թա խրեգյ, ուրանք ըն գյուղում, հըսնում ըն մին ղալին քոլ, տեսնում ըն կրակի ծոխ ա եր ընում։

Սուքյասն ասում ա. — Հալբաթ դևերը ըստեղ ըն ապրում։

Ղուգյասն ասում ա. — Վեչինչ, քյընանք նահանց կոշտը։

Ըրկուսավ քյընում ըն դևերին տանը կըտրեն վեննը կենում։ Ղուգյասը վեննավը կտրեն թրխում ա, կտորը թրմփթրմփում ա։

Դևերեն կլխավերը տուս ա կյամ, վար տեսնում ա նահանց, ասում ա. — Լա՞վ ա, շատ վախտ ա մարթու մրես չընք կերալ, մարթու մրես էլ կոտինքյ։

Նահանց տոն ըն տանում։ Վար Սուքյասն նան Ղուգյասը տոն ըն նի մննում, դևերեն կլխավերը քառասուն դևերի մհար կերակուրեն ղրզղանը նշանց ա տամ, վար խուրաքյավ լիգյը ղրզղանը յոր օնե, ասում ա. — Թա՞ էրկու ախպորավ կըրեցեքյ էս ղրզղանը պըցըրցընեքյ, գյիդացեք, վար ըստեղան սաղ սալամաթ քյընական ըք, թա չէ ծրեզ էրկուսեն էլ ուտլական ընք։

Ղուգյասը շատ թա խրեգյ մրտրծելանը ետը ասում ա. — Յոր էլ կոնինքյ, հա՞լա՞ վեր էլ կրտինինքյ, ետնան էլ տուք ըք պըցըրցնելու։

Դևը ռազի յա կենում։

Ղուգյա̈սը մինա̈կ ղազանը յոր ա օնում, նըհենց տափավը կյամ, վար ղազանը մինչև կեսը վըեղեն մեջն ա խրվում։ Դևերը հիշքան չըրչարվում ըն, կարում չըն ղազանը վըեղան հանին։

Նահանք ղաշանք ըն անում Ղուգյա̈սեն, Ղուգյա̈սը ղազանը հանում ա յավաշ տինում վըեղեն յըրա։ Ընդեղան Սուքյա̈ս նան Ղուգյա̈սը տո̈ւս ըն կյամ, ո̈ւրա̈նց հըղեն քյընո̈ւմ։

Շատ ըն քյընա̈մ, թա̈ խըրեգյ, հըսնում ըն իրեք հըղըցու։ Ըտեղ տեսնում ըն մին պառավ մարթ կա նստած, պարով ըն տամ, պարով ինքյ օնում։

Ղուգյա̈սը էտ պառավ մարթան հըրցընում ա, թա. — Պապե, էս իրեք հըղըցնեն վը՞րդեղ ըն քյընա̈մ։

Պառավ մարթն ասում ա. — էս մինը քյընա̈մ ա Նոյեմզար խանումեն պալատը, ստրանավ քյընա̈ցողը ետ չի կյամ։ էս մինավը քյընա̈ցողը իցցում տարանը ետն ա ետ տա̈ռնում, էս իրեքինչինավն քյընա̈ցողն էլ կանոխ ա ետ տառնում։

Սուքյա̈սը վեր սկանում ա Նոյեմզար խանումեն անումը, ուրխացած Ղուգյա̈սեն ասում ա. — Քյընա̈նք Նոյեմզար խանումեն պալատեն թուշավը։

Վար հըղե յըն ըննո̈ւմ, էտ պառավ մարթը ետ ա կանչում նահանց, ասում. — Վը՞րդեղ ըք քյընա̈մ, ա՛ ջըհըլնե։

Սուքյա̈սն ասում ա. — Քյընա̈մ ընք Նոյեմզար խանումեն հետան։

էտ պառավ մարթն ասում ա. — Ընրա կոշտը քյընա̈ցողը էրկու հոքավ չըպիդի քյընա̈, էրկուհազար հոքավ պիդի քյընա̈։

Սուքյա̈սն ասում ա. — Խե՞ մունք կարալ չը՞նք ընրա կոշտը հըսնինքյ։

— Չէ։

Ղուգյա̈սը կըղնըվում ա, ասում. — Ա՛ պառավ, թա̈ գյուղում ըս հոնց ա̈մա̈լ կըկյա ընրա կոշտը քյընա̈լ, ասե, թա չէ կլո̈խտ կըտըըլական ըմ։

Պառավը վըխելան նհետ ասում ա.— Ա՛ ղուղի, ինձ սպանել մեքյ, լա̈վ, կասեմ։ Շատ քյընա̈ք, թա̈ խրեգյ, ծեր առաչը մին մըեծ պալատ ա ըննա̈կան, տա հենց ընդրա պալատն ա։ Պըլատեն չորս անգյո̈ւնը մեծ պատ ա քաշած։ Սուքյա̈սը ծին կտա Ղուգյա̈սէն, Ղուգյասը հըռուցանա ծին կըքշի, ըըրդա̈ն էտ պատը պարան կըկյա̈։ Նի կըմննե պալատը։ էտ պըլատեն ըռաչեն էրկու ծառ կա՝ մինը խնձո̈րե, մինը տանձի։ էտ ծըռներան կը պուկե իրեք խնձո̈ր, իրեք

տանձ, կը պրցրանա Նոյեմզար խանումեն կոշտը։ Իրեք խնձոր նան իրեք տանձը ընրան կտա, յետնան կասե. «Ջո՛ռ»։ Թա կըրացեր վեչ ասես «չոռ», դաստի տեղտ քար ըս կըտըրլական։ Քյընացեքյ, ամմա սայաղ կացեքյ, վեր էրկուստ էլ քար չըտառնաք։

Սուքյասը նան Ղուգյասը քյընում ըն։ Հինչ վար պառավն ասալ ար, կըդարըմ ըն։

Նոյեմզար խանումն ասըմ ա. — Ա՛յ տղա, խե՞ կանոխ չըս եկալ։ Էսքան ըսպասալ ըմ, օրուքշեր տանչվալ, յըես չահիլ-չիվան, բա տու հըշտե՞ղ ըս իլալ։ Բա հընգերտ հո՞ր ա։

— Հընգերս էն ա ըստեղերքյ, քյնամ ղե տամ, կյա։

Էրկուսավ կյամ ըն, իրեք օր, իրեք քըշեր ընդեղ մնամ ըն։ Ետավ հըղե յըն ընում Ղուգյասեն հըրթնացուն քըթընալու հետե։

Կյամ ըն էլլա էն պառավ մարթեն կոշտը։ Էրգյան հարցըփորց ընելանը ետը, պառավը նշանց ա տամ Անթառամ խանումեն պալատը։ Ըտեղ էլ իրեք օր, իրեք քըշեր մընալանը ետը, հըղե յըն ընում ըրգա ուրանց երգյիրը։

Թաքավերը ըսկանում ա ուրան տղեն կյալը, դաստի քյնամ ա ընդրան առաչը, ամմա տղան հորը նհետ խոսում չի, քյընամ ա ճըղրցպանեն կոշտը։

Ճըղացպանը օխտը օր, օխտը քըշեր Սուքյասեն նան Ղուգյասեն հետե հրսանեքյ ա անում։

Սուքյասը ուրան թաքավեր հորը ժողովուրթեն փիս պհելեն դառդան ընրան թախտան եր ա քըցում, Ղուգյասեն հորը՝ ճըղրցպանեն թաքավեր տինում։ Տհենց էլ ապրում ըն՝ ճըղացպանը հունցու թաքավեր, Սուքյասն նան Ղուգյասը հունցու ընրա տղերքյը։

Ընրանք հասեն ուրանց մուրազեն, տուք էլ հասնիքյ ծեր մուրազեն։

Էն դաշանգյ կյապուտ երգյինքան, էն ըլըվալավ անում ըրևեն քըշտան, վեր սաղ աշխարքես լուս ա տամ, ուտուլեղան ա տամ, քըշտըցընում, մրեզ հետե կընընչ-կյարմուր խնձորնե վեր տառնա, վեր լոխ ժողովուրթը օտե-օտե, մին լա՛վ քըշտանա՞։